

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ТА МОЖЛИВОСТІ СХІДНОЇ ПОЛЬЩІ ЯК ОСНОВА АКТИВІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО ТУРИЗМУ

Смирнов І.Г.,

*д.геогр.н., професор, професор кафедри країнознавства та туризму,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м.Київ, Україна,
e-mail: smyrnov_ig@ukr.net,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6395-7251>*

Любіцева О.О.,

*д.геогр.н., професор, завідувачка кафедри країнознавства та туризму,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м.Київ, Україна,
e-mail: loa13@ukr.net,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8508-9395>*

Східна Польща і, зокрема Люблінське воєводство, мають активний туристичний обмін з Україною, що не зупинився навіть за складних часів коронавірусу. Аде він переважно є одностороннім: польські туристичні фірми прикордонних міст Замості, Томашува-Любельського активно організують та рекламують тури для польських туристів власними автобусами до Львова, Трускавця, Жовкви, Кременця, Кам'янець-Подільського і, навіть, Чорнобилю. Зокрема, дуже активними є вікендові подорожі польських туристів до Львова (кожної суботи і неділі) - це тури «Львів історичний», «Львів гастрономічний», «Львів архітектурний», «Розваги у місті Лева» тощо.

Натомість потік українських туристів у зворотному напрямку є не набагато меншим, але він спрямований, насамперед, до столиці – Варшави, Кракова, Лодзі, де туристичних об'єктів, пов'язаних з Україною, небагато. У той же час східні воєводства Польщі, і зокрема Люблінське (регіон Розточчя), користуються набагато меншою увагою з боку українських туристів. Між тим є, принаймні, дві причини зміни такого стану розвитку туризму тут. Перша – це наявність цікавих для українців туристичних об'єктів, пов'язаних з подіями і героями української історії. Так, до таких об'єктів відноситься місто Замостя, пов'язане з його героїчною обороною від більшовицьких військ у 1920 р. під час польсько-більшовицької війни силами військ УНР під командуванням генерала М. Безручка. З Україною також пов'язані оборонні об'єкти (залізобетонні схрони) так званої Лінії Молотова, споруджені у 1939 – 1941 рр. на (на той час) радянсько-німецькому кордоні, нині це – схід Люблінського воєводства Польщі.

Є й інші складники туристичної привабливості цього регіону Польщі для українських туристів – природа, гастрономія, міста (Замостя, Щебжешин, Томашув-Любельський), велотраси (для велотуристів), агрооселі, ресурси зимового туризму тощо.

Друга причина активізації туристичного трансграничного обміну між Україною та Східною Польщею – це територіальна близькість (дві години автоподорожі від Львова до Замості), що дає можливість організувати дешеві одноденні тури без ночівлі і, навіть, без харчування (обід – сухим пайком). На

даний час можливість таких подорожей туристів з України до Польщі є чисто теоретичною (фактично їх немає). Такий стан має місце, зокрема тому, що в Україні мало відомо про туристичні ресурси та можливості Східної Польщі, пов'язані з Україною, про що було вище.

Матеріал тез стосується передусім Розточчя – погорбованого лісистого масиву Подільської височини на українсько-польському пограниччі. Він є своєрідним «зеленим мостом» довжиною 200 км при ширині 20-30 км, що з'єднує Західну Україну (Львівська область) і Східну Польщу (Люблінське воєводство). Польська частина Розточчя, яка знаходиться на південному сході Польщі, на кордоні з Україною, не виділяється якимись надзвичайними рекреаційно-туристичними ресурсами. Тут немає гірських масивів, великих річок та озер, видатних середньовічних замків, зате багато заболочених лісових ландшафтів поліського типу. Незважаючи на такі обмежені туристичні ресурси, цей регіон виділяється у Польщі розвинутим рекреаційно-туристичним господарством [1], а деякі його об'єкти, наприклад, водоспади на р.Танві, потрапили до Списку 7 нових туристичних див Польщі.

У регіоні видається туристично-інформаційний журнал «Magiczne Roztocze» (польск. «Чарівне Розточчя») [2]. Туристична спеціалізація Розточчя – сільський, зелений та гастрономічний туризм (багато агротуристичних осель), велотуризм, літературний туризм, пішохідний туризм, воєнний туризм тощо. В усіх цих видах і різновидах туризму можлива тісна туристична співпраця з Україною, але ці можливості поки що використовуються недостатньо [1].

У польській частині Розточчя є фортифікації, що можуть слугувати ресурсною базою для розвитку українсько-польського транскордонного воєнного туризму. До них належать середньовічні оборонні мури м. Замостя, які були задіяні у військових подіях початку ХХ ст., зокрема, у польсько-більшовицькій війні та обороні фортеці Замостя під команду генерал-хорунжого Армії УНР М. Безручка, а також укріплення так званої Лінії Молотова, зведені у 1939-1941 рр., коли ця теперішня частина Східної Польщі була захоплена СРСР в результаті таємних домовленостей Гітлера та Сталіна. Ці фортифікації Розточчя становлять унікальну та потужну ресурсну базу для розвитку українсько-польського транскордонного воєнного туризму, але нині вони використовуються недостатньо, однобічно (переважно польськими туристами, тури для яких організують деякі місцеві турфірми, наприклад, фірма “Quand” у м.Томашув-Любельський [2], а для туристів з України ці об'єкти залишаються маловідомими. Тут хіба що проходять велотраси українсько-польських спортивних маршрутів (тобто присутній велотуризм).

Так, м.Замостя (Польща), яке цікаве для українських туристів само по собі, як приклад «зразкового» середньовічного міста [1], нині дуже гарно відреставрованого, також має потужний, але недостатньо знаний в Україні ресурс для розвитку українсько-польського, у тому числі, воєнного туризму. Йдеться про битву під цим містом, яка передувала відомій битві за Варшаву 1920 р. Спеціалісти внесли останню битву, знану як «Диво на Віслі», у число 18 битв, що кардинально змінили хід світової історії [3].

Йдеться про героїчну оборону міста-фортеці Замостя силами 6-ї Січової стрілецької дивізії під командуванням полковника М.Безручка від більшовицької 1-ї кінної армії.

Генерала Армії УНР Марка Безручка нині добре пам'ятають у Польщі, свідченням чого є іменна меморіальна дошка та пам'ятна дошка у м.Замості, а також названі його ім'ям площа, вулиці та рондо у Вроцлаві, Кошаліні та деяких інших містах Польщі. Останнім часом пам'ять про генерала М.Безручка знаходить ушанування і в Україні, так у м.Боярці на Київщині відкрито його барельєф, також на його честь названо вулиці у Києві, Вінниці, Рівному.

Інший унікальний, цікавий для українських туристів, ресурс воєнно-туристичного призначення, що знаходиться в Розточчі, - Лінія Молотова. Це грізні зовні, але, як виявилось, малопридатні у дійсності потужні залізобетонні бункери, яких багато розкидано по території сучасної Східної Польщі [4]. Цей регіон ще якихось 120 років тому не являв жодної військово-стратегічної цінності, оскільки державні кордони того часу ділили його між Російською імперією (північ) та Австро-Угорщиною, тому потужні захисні форти ними тоді були споруджені поза його межами - у сучасній Рівненській області України (Тараканівський) та у Перемишлі (сучасна Польща).

Політико-географічна та військова ситуація регіону змінилася з утворенням незалежної Польської держави у 20-30 рр. ХХ ст., коли Розточчя стало одним із східних прикордонних регіонів Польщі. Розточчя не втратило своєї військово-стратегічної цінності і після того, як територія довоєнної Польщі була захоплена та поділена між нацистською Німеччиною та колишнім СРСР у 1939 р. згідно Пакту Молотова-Ріббентропа. Після так званого приєднання Західної України та Західної Білорусії до СРСР рубіж радянської оборони був переміщений на 300 км західніше, де і виникла Лінія Молотова. Ця назва має неформальний характер і увійшла у використання порівняно недавно [2].

Нині більшість оборонних споруд Лінії Молотова знаходяться у Східній Польщі, є вони і в регіоні Розточчя. Більшість з них донедавна були цікаві хіба що любителям воєнної історії, а місцеві мешканці ці бетонні саркофаги вважали лише непотрібними перешкодами.

Залишки Лінії Молотова у польському Розточчі якраз і є гарною ілюстрацією безглуздості спорудження таких вельми коштовних, але неефективних систем фортифікацій. У польських полях залишається й нині багато цих бетонних «саркофагів», які місцеві фермери розглядають, як перешкоди у сільськогосподарських роботах, але зробити з ними нічого не можуть. Однак, з точки зору туризму, ці об'єкти нині викликають зростаючу цікавість, зокрема, у польських туристів, велотуристів (повз проходять велотраси), про що в польських рекламних матеріалах з туризму Розточчя згадується не раз [5].

Незважаючи на те, що Лінія Молотова не виконала свого головного завдання – зупинити наступ ворожих військ, вона все ж таки мала певне значення у розвитку військової справи часів Другої Світової війни та вважається нині цінною історико-туристичною пам'яткою воєнної

фортифікації. У межах сучасної Польщі знаходяться повністю або частково об'єкти 6 укріпрайонів Лінії Молотова, зокрема на Люблінщині - це сотні бункерів, що відносилися до Рава-Руського укріпрайону і які становлять нині цінний ресурс для розвитку українсько-польського транскордонного туризму та є локальними туристичними атракціями.

Список використаних джерел:

1. Смирнов І., Любіцева О., Белоусова Н. Польське Розточчя: потенціал українсько-польської співпраці у сфері рекреації та туризму. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Географія. №1/2 (76/77), 2020. – С.23-30.
2. *Magiczne Roztocze. Magazyn turystyczny*. Zamosc: Drukarnia FastGraw, 2017. 54 s.
3. Мараєв В. Марко Безручко – українець, який врятував Польщу. URL: <https://uain.press/articles/marko-bezruchko-ukrayinets-yakuj-vryatuvav-polshhu-979290>
4. Лінія Молотова. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
5. *Linia Molotowa*. URL: <https://www.biebrza24.pl/oferta/wycieczki-piesze/linia-molotowa/>